

Tiszta vízet Kelet-Afrika nyomornegyedeibe! A Magyar Máltai Szeretetszolgálat afrikai missziója

Clean water in the slums of East Africa!

The mission of the Hungarian Charity Service of the Order of Malta

Juhász Péter Gergő

Dr. PhD, kutató
Óbudai Egyetem,
Biztonságtudományi Doktori Iskola

Tampu Stelian

elnöki referens, ügyvezető, doktorandusz
Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület,
Óbudai Egyetem,
Biztonságtudományi Doktori Iskola
stelian@gmail.com

Absztrakt

Cél: Az emberek biztonságával foglalkozó kutatók ma már tudják, hogy valamennyi tudományágnak foglalkoznia kell bolygónk vízkérdéseivel, amely nagyban meghatározza az emberi élet biztonságérzetét, mert ahol nincs víz, ott nincs élet, így a biztonság is megszűnik. Ahol azonban van, de nem megfelelő minőségben, azaz nem biztonságos a biológiai szervezetnek, ugyanúgy veszélyt jelent. A víz hiányának vagy annak szennyezett voltának léte humanitárius krízist, katasztrófát, valamint természeti katasztrófát alakíthat ki. Mindezen nem kívánt állapotok megelőzésének, elhárításának és helyreállításának folyamatát figyelik meg a szerzők Közép-Kelet-Afrika három államának nyomornegyedeiben: Kenyában, Ugandában és Tanzániában.

Módszertan: A szerzők megvizsgálták az afrikai kontinens történelmi és természeti adottságait, a kérdéskörből fakadóan a probléma kialakulásának előzményeit, lehetőségeit és körülményeit. Felkutatták az e témával foglalkozó nemzetközi szakirodalom egy kis részét, értelmezték a tudományos szakanyagok megállapításait, értékeléseit, valamint a kialakult problémára adott megoldási javaslatokat. Górcső alá vették az egyik magyar civil szervezet e területen kifejlesztett tevékenységét és módszereit.

Megállapítások: A tanulmány szerzői arra a következtetésre jutottak, hogy az afrikai kontinens nagyon sok problémával küzd, az ott kialakult nyomornegyedek humanitárius és természeti katasztrófa szélére sodródtak, és ezen államok politikai rendszerei nem tudnak vagy nem akarnak foglalkozni a kialakult

problémával, ezért szükség van a belső vagy a külső (nemzetközi) civil szervezetek beavatkozására, hogy minél kevesebb emberi áldozatot követeljen a kialakult humanitárius krízis.

Érték: A tanulmányból világosan kiderül, hogy egy magyarországi civil szervezet – az általa kivitelezett műszaki beavatkozása révén – több tízezer gyermek, nő és idős ember életét mentette meg a vizsgált Afrikai nyomornegyedekben. Ha az állami szervek nem képesek, akkor a civil szervek képesek a humanitárius katasztrófák megelőzésére, elhárítására és helyreállítására.

Kulcsszavak: Afrika, nyomornegyed, humanitárius misszió, tiszta víz

Abstract

Aim: Researchers working on human security now know that all disciplines need to address the water issues of our planet, which is a major determinant of the sense of security of human life, because where there is no water, there is no life, and so there is no security. However, where there is water, but it is not of the right quality, i.e. it is not safe for biological organisms, it is still a threat. The absence of water, or its contamination can create a humanitarian crisis, a disaster or a natural disaster. The process of preventing, averting and remediating all these undesirable conditions is observed by the authors in the slums of three states in Central and Eastern Africa: Kenya, Uganda and Tanzania.

Methodology: The authors have examined the historical and natural conditions of the African continent, the antecedents, possibilities and circumstances of the problem. They have explored a small body of international literature on the subject, interpreted the findings and assessments of academic literature and proposed solutions to the problem. The activities and methods of a Hungarian NGO in this field were examined.

Findings: The authors of the study conclude that the African continent is facing many problems, that the slums are on the verge of a humanitarian and natural disaster, that the political systems of these states are unable or unwilling to deal with the problem, and that it is therefore necessary to call for the intervention of internal or external (international) NGOs to minimise the human cost of the humanitarian crisis.

Value: It is made clear in the study that a Hungarian NGO has saved the lives of tens of thousands of children, women and elderly people in the African slums under study through its technical intervention. If public bodies cannot do it, NGOs can prevent, respond to and recover from humanitarian disasters.

Keywords: Africa, slum, humanitarian mission, clear water

Bevezetés

Az ember és a Föld elválaszthatatlanok egymástól, a Föld és a víz is elválaszthatatlanok egymástól, de az ember egyik nélkül sem tudna élni. Mindkét elemnek szüksége van egymásra, de az elemeknek az emberre is szüksége van, akár azért, hogy megőrizze, akár azért, hogy elpusztítsa azt, azonban az élet nem tudja nélkülözni egyiket sem. Ma már tudjuk, bolygónk úgy keletkezett, hogy minden lehetőség meglegyen arra vonatkozóan, hogy az életet kiszolgálja, az egysejtű élőlénytől a legbonyolultabb szervezetig. Tudjuk, hogy a földünkön minden adott ahhoz, hogy az élet élni tudjon, de azt is tudjuk, hogy az élethez szükséges lételelemek, mint amilyen a víz, nem mindenhol egyformán található meg. Van, ahol sok víz van, van, ahol kevés, de van, ahol annak ellenére, hogy van víz, nem megfelelő összetételben vagy nem megfelelő tisztaságú, hogy az az ember összetettebb szervezetének is jó legyen. Az emberi társadalmaknak sokáig fel sem tűnt a víz kérdésének problémája. Nyilvánvaló, hogy egyre többen lakjuk be a Földet, egyre többen kell osztoznunk erőforrásain, egyre több élelemre, vízre és energiára van szükség (Glied, 2009).

A humanitárius probléma megfogalmazása

Kék bolygónkat javarészt víz borítja, de a fogyasztásra alkalmas édesvíz mégis kevés. Néhány évtizeddel ezelőtt arra eszmélt rá az emberiség, hogy Földünk édesvíz-készlete nem végtelen (Treszkai, 2021). Addig azt hittük, hogy vízhiánnyal csak a Föld elsivatagosodott területein találkozhatunk, de még ott is lehet víz korlátozott formában. Most már tudjuk, hogy bolygónk vízkészletei végesek, nem mindenhol van megfelelő mennyiségben és megfelelő minőségben, s ha netán volna is elegendő készlet, azt mi emberek tevékenységünk során beszennyezzük, használhatatlanná tesszük, megmérgezzük, hogy ne legyen alkalmas emberi és állati fogyasztásra. Meg kell értenünk: az élet nem tud létezni víz nélkül, legyen az a Föld bármely szegletében. A vízre szüksége van az élet legapróbb elemének is, s az sem mindegy, hogy milyen minőségben. A vízhez való jog minden élőlényt megillet csakúgy, mint az élethez való jog. Úgy kell vigyáznunk vízkészleteinkre, mint az életre, mert élet víz nélkül nem lehetséges. Ma egyre több tudós, kutató és gondolkodó teszi fel az alábbi kérdéseket: Mennyi édesvizet rejt a Földünk? Meddig lesz elég? Hol, milyen arányban található az édesvíz-készletek? Hol fogyhat el a leghamarabb? Mennyi embert, állatot és növényt képes ellátni a jelenlegi vízkészlet? Mi a teendő, ha elfogy? Vagy egyáltalán elfogy-e? Nem lehetséges az, hogy valójában a víz nem is fogy el, csak

egyre több ember él a Földön, egyre többen felelőtlen fogyasztást és szennyezést hajtanak végre? Nem lehet az, hogy nem vigyázunk a tiszta vizeinkre? Természetesen nagyon sok kérdést fogalmazhatnék meg, de nem ez a lényeg, hanem az, hogy meg kell vizsgálnunk, miért jutott el a bolygónk abba az állapotba, amikor kétségbeesetten kezdünk azon gondolkodni, hogy miért nincs elég víz, vagy ha van, az miért nem megfelelő minőségben? Miért nem tiszta? (Glied, 2009).

E probléma mentén kontinensek, földrészek és országok állnak egymással szemben. Vannak kontinensek, ahol alapvetően ezek a kérdések még nem fogalmazódnak meg nagy súllyal, nem képeznek kardinális kérdést a mindennapokban, hiszen ott még elegendő mennyiségben és elegendő minőségben van édesvíz. Azonban vannak kontinensek, ahol ez alapkérdés, létkérdés, az életben maradás legfőbb kérdése, s nemcsak azért, mert nincs víz, hanem mert az nem alkalmas emberi fogyasztásra, de még az állatvilág számára sem, sőt az adott terület vegetációját sem tudja kielégíteni. Ilyen kontinens például Afrika. A kontinenseken belül is megoszlanak a problémák, mert egyes országok nem küzdenek még víz problémákkal, de ugyanazon kontinensen más országok a katasztrófa szélén táncolnak (Ramin, 2009). Ma már látjuk, hogy az Ausztrál kontinensen is komoly gondokat okoz a vízhiány, de már az Észak-Amerikai földrészen is jelentkeznek a vízhiány tünetei, azonban, ha őszinték akarunk lenni, akkor be kell vallanunk, hogy Európa sem mentes a vízproblémáktól, déli féltekéjén kiszáradt folyók, tavak, vízerek és patakok még a kontinens belsőbb területein is előfordulnak (Glied, 2009). Mi okozza ezt? A kutatók keresik a választ, de nem egyszerű megérteni, hiszen a fizika törvényéből tudjuk, semmi sem vész el, csak átalakul (Glied, 2019).

Természetesen fel kell tennünk a kérdést, hogy mely területek a legérintettebbek? Mi okozza a vízhiányt vagy annak romlását? Milyen folyamatokat indít el a vízhiány vagy a nem megfelelő minőségű víz? Az eddig megfogalmazott kérdéseim megoldatlanságának egyenes következménye a humanitárius katasztrófa kialakulása, így az életben maradás ellehetetlenítése alakul ki. Ha nincs víz vagy nem megfelelő a minősége, akkor a szomszéd halás veszélye, a fertőzések kialakulása mind-mind humanitárius krízisek és katasztrófák kialakulását idézik elő (Treszkai, 2021).

Humanitárius katasztrófák elhárításával és helyreállításával kapcsolatban az állami szervek az e célból alakult, nem kormányzati szervek szervezeteivel közösen veszik fel a harcot. Az ENSZ és annak akkreditált aleggységei, a demokratikus államok civil szervezetei, humanitárius feladatokat felvállaló egyesületek, karitatív és vallási szerveződések összességé tud kellő válaszokat adni a kialakult és kialakuló humanitárius krízisekre, katasztrófákra. Ma világunk minden szegletében dolgoznak ilyen szervezetek, megküzdve éhínségekkel,

vízhiánnyal, természeti és humanitárius katasztrófákkal, valamint az ezekből fakadó népvándorlásokkal (Solymári, 2020; Solymári & Janet, 2020; URL1). Ilyen terület Kelet-Közép Afrika, vagy ahogy másképp ismerjük, Afrika szubszaharai térsége, annak is keleti része, Afrika talán legszegényebb régiója, Uganda, Kenya és Tanzánia. Ezen államok városai hatalmas nyomornegyedeket hoztak létre, ahol az emberi élet a katasztrófa szélét súrolja, ahol a mindennapokban az életben maradás legnagyobb harca zajlik ma (Czirják, 2018; Solymári, 2012).

Afrika tegnap és ma (Afrika rövid történeti áttekintése)

Az afrikai kontinens nagy területtel rendelkezik, közepes népességgel és nagyon szerény gazdasággal, hiszen területe a földbolygó 1/3-át teszi ki, lakossága ma 1,2 milliárd környékén mozog, de gazdasági részesedése a globális gazdaságból csak 3,5%, ami nagyon kevés ahhoz képest, hogy mekkora szárazföldterülettel rendelkezik, valamint mekkora ásványianyag-készlet áll rendelkezésre a földrészen (Búr, 2005; Gyuris & Szabó, 2020). Földterülete egészen változatos, hiszen vannak hatalmas sivatagok, szavannák, őserdők és az éghajlata is sokféle. Tudjuk, hogy van két évszakos eső öv, egy évszakos eső öv, de rendelkezik zonális sivatagokkal is. Jelenleg az ENSZ 54 államot ismer el a kontinensen az 56-ból, hiszen ebből két állam vitatott státuszú (Nyugat-Sahara, Szamáli-föld). A kontinens viszonylag kevés szigettel rendelkezik és tengerpartja is eléggé egysíkú. Államaira a legnagyobb problémát talán a határviták jelentik, hiszen a jelenlegi határok a kolonizációs korszak határai, a dekolonizációs korszak lezártakor nem változtatták meg, hagyatékként megörökölték a jelenlegi határokat, mely határok nem követték és nem követik az etnikai, törzsi határokat, sőt olyan is akadt, amikor vonalzóval húzták meg azokat az éppen akkori nagyhatalmak (Búr, 2005). Ezért a kontinens tele van etnikai okokból eredő határvitákkal, társadalmi konfliktusokkal, hiszen etnikai sokszínűsége, vallási viszonyai, nyelvi és kulturális pluralizmusa nehéz helyzetbe hozza, és részben ennek köszönhető, hogy az afrikai kontinensen állandósultak a fegyveres konfliktusok, amelyeket a különböző békeműveletek csak ideig-óráig képesek kezelni (Besenyő, 2019). Tudomásunk szerint a földrészen 1500–3000 közé tehető a beszélt nyelvek száma, ezek fölé emelkedett még a gyarmatosítók által bevezetett angol, német, francia, spanyol, portugál, olasz. Ősi törzsi vallásai mellett Afrika sem maradhatott ki a világvallások befolyása alól, mert Észak-Afrika az araboknak köszönhetően többnyire az iszlám vallást követi, míg a déli része a gyarmatosítóknak és a misszionáriusoknak köszönhetően többnyire a keresztény vallást (Búr, 2006).

Történelmi tanulmányainkból úgy tudjuk, hogy Afrika az emberiség bölcsője, s éghajlatának, természeti kincseinek köszönhetően ezt el is hihetjük. Östörténeti részleteket mellőzve nem tehetem meg, hogy ókortörténetünk egyik legkorábbi és legnagyobb birodalmát, amely itt alakult ki, nem említsem meg. Az ókori Egyiptom, amely pontosan a Nílus mentén jött létre, ókortörténetünk legszebb és legértékesebb birodalma. Ez a birodalom az afrikai kontinens észak-keleti részén alakult ki, ahol a kontinens legnagyobb és leghosszabb édesvízű folyója található, mert élet és civilizáció víz nélkül nem lehetséges. Története, ismereteink szerint, visszanyúlik a Krisztus előtti negyedik évezredbe, ahol még csak kisebb közösségek önálló léte határozta meg a térséget, de csodálatos látni, hogy már ezek a laza kis közösségek a csatornaépítés tudományát űzték, sokszor közös együttműködésben is. A birodalom archaikus korszakát és annak civilizációját is a víz határozta meg Krisztus előtt 4000 évvel. Gazdaságát, civilizációját és vallását édesvízű folyója határozta meg, és a laza, egymás mellett élő közösségekből már a negyedik évezred végén kinövi magát a királyság intézménye, egy olyan intézmény, amely képes hatalmas birodalmak rendszereit mozgatni, irányítani. Nagyjából Krisztus előtt 3000 környékén kezdi meg uralkodását az Archaikus kor I–II. dinasztiája, melynek ideje alatt Afrika észak-keleti részén elindul egy több évezredes uralkodási folyamat, ahol az ókortörténetünk legszebb és leggazdagabb civilizációja bontakozik ki. Ezt a gazdag és értékekkel tele korszakot történelmi forrásaink végig tudják követni egészen időszámításunk kezdetéig, mely idő alatt több mint húsz dinasztiát és annak uralkodóit tudjuk feltérképezni pontosan meghatározott történeti jelentőségük mentén (Polányi, 1973).

A Római Birodalom felemelkedése és annak kiterjedése nem tünteti el Afrika jelentőségét, sőt, bár hatalmi tényezőként nem tarthatjuk számon, gazdasági jelentősége hatalmas. Gondoljunk csak arra, hogy a Római Birodalom nagyon fontos gabonaszállítója Egyiptom volt, s e nélkül a gabona nélkül a rómaiak éheztek volna (Ferenczy & Maróti, 1998; Normann, 2002).

A hosszú középkor ideje alatt nem rendelkezünk kiterjedt történelmi forrással egész Afrika térségére nézve, de a felfedezések első korszakáig, az arab világ közvetítésével, nagyon szépen ki tudjuk domborítani a kontinens jelentőségét. Gondoljunk csak a Mali Birodalomra, melyet már nem a kontinens északi részén találunk, hanem a Szaharától délre, a Niger folyó felső részén. Ez a birodalom már a 14. század elején virágkorát élte és hatalmas aranykészleteiről lett híres. Ez a hatalmas csillogó aranykészlet felkelti az európai mediterrán térség érdeklődését és irigységét (Fernandez-Armesto, 2001a). Ez az állam ismereteink szerint a 17. század elejéig létezett, fénykorának tisztelői között a portugál udvart is megtaláljuk, azokét a portugálokét, akik a 15. század végén

és a 16. század elején körbehajózták a kontinenst, hogy az Oszmán Birodalmat megkerülve eljussanak Indiába, a hön áhított fűszerek földjére. Mali mellett megemlíthetjük Etiópiát is, melynek története szintén visszanyúlik a középkor elejére, s mely idő alatt gyorsan és ellenállhatatlanul emelkedik fel, hogy majd a kereszténység befogadása mellett a kor kiemelkedő arany, elefántcsont és rabszolga kereskedelmének fontos szereplője legyen. Ugyancsak fontos szerepe lehetett a 12. század és a 16. század között Zimbabwe térségének, mert portugál források beszámolóí szerint a Zimbabwék (politikai és adminisztrációs feladatokat ellátó épületek Zambizétól délre) hatalmas civilizációról árulkodnak (Fernandez-Armesto, 2001b).

A középkorból az újkorba való átmenet nem a legcsodálatosabb történeti korszak Afrika számára. A felfedezések története tulajdonképpen megpecsételte a kontinens sorsát, mivel a kontinensen ekkor nem találkozunk komoly, politikai értelemben vett erős államalakulatokkal, hiszen a földrész tele van apró népcsoportokkal, amely népcsoportok sajátos kulturális és civilizációs utat jártak be, egy olyan utat, amely semmiben sem hasonlít az európai fejlődésre, a nyugati civilizáció semmilyen szervére. A középkor végén gazdasági okok miatt Európának ki kellett törnie az akkori keretei közül, hogy újra feltölthesse éléskamráit, mert kifogyni látszott úgy nemes kincsekből, mint élelmiszerből (Normann, 2002). Afrikát sem kímélte gazdasági éhsége, s bár a földrész gazdag ásványi anyagait még ekkor nem kezdik el kiaknázni, ezt majd csak a kolonizációs korszakban, de a rabszolga-kereskedelem hatalmas méreteket öltött. Ebben komoly cinkosok voltak a helyi vezető rétegek kiemelkedő kis urai, akik gyakorlatilag lebonyolították a rabszolgák összeszedését, befogását, majd azok eladását a nyugati partokon kikötött hajók vezetőinek, akik egyenesen az új világba szállították az értékes munkaerőt. Sajnos a rabszolga-kereskedelem sok áldozattal járt Afrika számára, mert akadt olyan eset is, amikor egy-egy térség majdnem teljes férfi lakosságát eladtak rabszolgának, így komoly veszélynek téve ki a törzs életben maradását, esetleg annak regenerálódását. Az Afrikából Amerikába szállított rabszolgák egy része meg sem érkezett a célhelyre, mert nagyon sokan közülük még a kikötés előtt életüket veszítették a tengeren. Becslések szerint majdnem 1,6 millió fekete rabszolgát indítottak útnak, de ebből körülbelül 400 ezer meg sem érkezett (Fernandez-Armesto, 2001c).

Afrika az új világ rabszolga-kereskedelmének legfontosabb forrása volt egészen a 19. század közepéig, amikor már a rabszolgatartás Észak-Amerika területén is nemkívánatos jelenséggé nőtte ki magát. Az ipari forradalom, a nyugati civilizáció fejlődése, a világgazdaság átrendeződése, az új nyersanyagok utáni vágy mind-mind hatalmas ösztönzői voltak Afrika gyors megszállásának, s bár az akkori embernek még sok rejtélyt magában foglaló földrészként

jellemezhető Afrika, mégis azt láthattuk, hogy szinte ellenállás nélkül szállták meg az európai hatalmak (Normann, 2002). Ez mind annak volt köszönhető, hogy hatalmas ipari és technikai fölényrel érkezett meg az európai ember Afrika területére. A 19. század utolsó negyede és a 20. század első negyede rövid időnek tűnik, mégis elég volt arra, hogy Nagy-Britannia, Franciaország, Németország, Spanyolország, Olaszország, Belgium és Portugália felosszák maguk között Afrika területét, és egészen a II. világháború utáni évtizedekig uralják, kizsákmányolják és részben átalakítsák. A megszállt államok határait újrarajzolták, sokszor egy vonalzót alkalmazva, a törzsi-nemzetiségi, kulturális különbségeket figyelmen kívül hagyva, amelyek később is hatalmas feszültségek forrásai maradtak. Tehát a „Scramble for Africa”, vagy ahogyan mások mondták a „Race for Africa” fontos időszaka az emberiség történetének, mert ha Afrika megszállása nem következett volna be, akkor egy teljesen más Afrikával állnánk ma szemben (Normann, 2002).

A két világháború véres harcai jóformán elkerülték az afrikai földrészt, nem mondhatjuk, hogy itt dőlték volna el a döntő ütközetek vagy csaták a küzdő ellenfelek között. Az I. világháborút követően sok európai gyarmattartó úgy tekintett gyarmataira, mint az újjáépítésének fő forrására, mert az onnan kinyerhető nyersanyagokat igyekeztek minél hatékonyabban felhasználni, értékesíteni, és ezáltal enyhíteni veszteségeiket. A helyi lakosságot nem találták alkalmasnak az állami hivatalok betöltésére, ezért a gyarmattartó államból szállították a szakértői személyzetet, akik nem ismerték az ott élő emberek szükségleteit (Búr, 2006). A leigázott állam így kívülről érkezett szakértői apparátust kapott, amely igyekezett az addig megszokott európai életmódját élni, de ez teljesen idegen volt a bennszülöttek számára.

Afrika dekolonizációját, amely a 20. század közepén kezdődött el, nem kereshetjük csak Afrika belső területén. Nehéz pontosan meghatározni, hogy végül is az ENSZ megalakulása vagy a II. világháború vége, esetleg az ENSZ Atlanti Chartája indította-e el először India függetlenségét, melynek egyenes következménye volt az afrikai gyarmatállamok megszabadulása a szuperhatalmaktól. Természetesen szerepe lehetett a 18. század óta létező pánafrikanizmus eszményének is, mely végül is egészen a 20. század végéig igyekezett kifejteni törekvéseit, de a kontinensen létező 54 államot sohasem sikerült maradéktalanul egy szövetségbe tömöríteni. Ennek egyik jól meghatározható jelensége az afrikánizáció. Pontosán tudjuk, hogy még 1960-ban majdnem hatmillió európai tartózkodott a kontinensen, akik a műszaki emberek, az orvosok, az államigazgatásban dolgozók zömét adták, s amint a gyarmattartó kivonult az országból, azonnal elkezdődik a hatalom átvétele, amit nigerizációnak hívunk, hiszen az üresen maradt tisztségeket helyi emberekkel akarták betölteni, sőt erőltették

is ezt a folyamatot. A határokat újrarajzolják, a helynevek, földrajzi elnevezések visszakapták eredeti afrikai elnevezésüket. A hatalom megszerzése sem ment zökkenőmentesen. 1963-ban létrejött az Etiópiai Afrikai Egységszervezet (AESZ), amely nem föderációt akart, hanem az afrikai szuverén államok szervezetét akarta menedzselni. Az Afrikai Egységszervezet végül is a 2002-ben létrehozott Afrikai Unióban érte be, amelynek jelenleg 53 tagállama van (Búr, 2006; Normann, 2002).

Afrika dekolonizációja az 1970-es években hatalmas remények közepette azt a látszatot érzékeltette, hogy fejlődésének elmaradottsága nem afrikai sajátosság, hanem a megszállók következménye, amely megszállók gátolták a felemelkedésében. Ennek ellenére az etnikai konfliktusok nemhogy csökkentek volna, hanem erősödtek. Elég, ha csak a tribalizmusra, regionalizmusra vagy a partikularizmusra gondolunk, de ide említhetjük az apartheid rendszerét Dél-Afrikában. Mindezen konfliktusokat tetőzték még a vallási problémák is, hiszen az arabizációval együtt az iszlám vallás is megvetette a lábát a kontinensen, ugyanúgy, mint a misszionáriusok és a gyarmatosítók is vitték keresztény hitüket Afrikába. A kontinens így majdnem kettészakad a két vallás égíse alatt s még nem is említettük a helyi törzsi népvallásokat, helyi szokásokat (Búr, 2006).

A gyarmatosítók megjelenésével az urbanizációs folyamatok is elindulnak, s miután elhagyták a kontinenst az európaiak, a városok növekedése nem lassult, sőt még felgyorsulni látszik. De Afrika gazdasági válsággal küzdött akkor is, mint ahogyan ma is (Búr, 2005). A lakosságnövekedés is hatalmas problémát jelent, mert a gazdasági fejlődés nem tud lépést tartani a demográfiai robbanással, a vidéki lakosság – a jobb élet reményében – igyekszik a legközelebbi nagyvárosba költözni (URL4; URL5). A népességnövekedés a szegénység generálója is, így a szegénység állandósulása pedig az egészségtelen életkörülmények kialakítója (Alaazi & Aganah, 2019). Nem kevésbé fontos megemlíteni, hogy az afrikai államok önállóvá válása nem váltotta be a hozzá fűzött gazdasági reményeket, mert az államok vezetői nem demokratikus úton veszik át hatalmukat, vagy ha igen, akkor kormányzásuk folyamatában változik meg magatartásuk (Búr, 2006). Az anyagi erőforrásokat nem a saját népük, országuk javára fordítják, hanem különböző külföldi bankrendszerek valamelyikében kötnek ki, soha nem követhető módon. Afrika vezetői a világ legkorruptabb vezetői, s ebben a globalizáció sem segíti, hanem inkább nagyobb teret nyit a helyi vezetőknek, hogy saját népeiket kizsákmányolják (Klopp & Paller, 2019). Bár elmondhatjuk, hogy Afrika lakossága a világon a legszegényebb, mégis a földrész természeti kincsei hatalmasak. Azonban megállapíthatjuk, és ezt a nemzetközi szervezetek is osztják, hogy a kontinens szegénységének legnagyobb okait a helyi korrupcióban, a rendszeres és megoldhatatlan politikai válságokban, a helyi

törzsi összetűzésekben, a folyamatos vallási konfliktusokban kell keresnünk, mert mindezek egy megkövesedett és állandósult polgárháborús állapotot idéztek elő (Búr, 2005) ([URL8](#)).

A nyomornegyedek

A nyomornegyed fogalmával az emberiség csak a modern korszakában találkozott. A legjobb tudásunk szerint a nyomornegyedek kialakulása az ipari forradalom fejlődésének első szakaszában már észlelhető (Czirják, 2015). A városok növekedése annak is köszönhető volt, hogy nagyszámú, vidéken élő tömegeket fosztottak meg a fölművelésből való megélhetésüktől, a földreformok, a parasztság felszabadítása, a gépek megjelenése, az ipar kialakulása mind-mind mozgatórugói lettek a nagy tömegek városokba való beköltözésének. Mivel a föld már nem biztosított megfelelő megélhetést a falvakban élőknek, a gyárak kialakulása, növekedése csábító hatással volt ezen emberekre, akik a jobb megélhetés reményében költöztek a városokba, hogy majd gyári munkát vállaljanak. Ezek a folyamatok már a 19. században megindultak, de a 20. században teljesedtek ki. A nyomornegyed (szlöm) az angol slum szóból vált világszerte népszerűvé, nem véletlenül, hiszen az első világméretű nagy és jelentős ilyen nyomornegyed történetesen Londonban alakul ki (Czirják, 2018). A lényege, hogy a nyomornegyedben valóban a nyomor volt uralkodó, hiszen ezekre az volt a jellemző, hogy nagyon zsúfoltak, azaz kis területen, nagyon nagy létszámban éltek az emberek, nagyon rossz minőségű lakásokban, ha lehet egyáltalán lakásoknak nevezni az ott felépült, összetákolt építményeket. A London periferiáján kialakult nyomornegyed sokban eltér a majd később világszerte kialakuló hatalmas nyomornegyedektől, hiszen itt elvileg kőből, téglából épült, ám de gyenge minőségű, kicsi lakások épületek összezsúfolva (Czirják, 2018). Ezek a negyedek nagyon szűk utcákkal rendelkeztek, nem voltak meg a megfelelő higiéniai lehetőségek sem, nem voltak mellékhelyiségek, nem épültek ki a csatornák, így a szennyvízelvezetés sem volt megoldott. Gyakran az ide beköltözők abban a reményben vállalták a nyomornegyedben való lakhatást, hogy majd innen továbblépnek, amint anyagilag lehetőségük adódik, de ez sajnos nagyon ritkán fordult elő. A londoni nyomornegyedek – a jó gazdasági potenciál és szociális háló kialakulásának köszönhetően – a 20. századra eltűntek, felszámolták azokat, és ma már csak rossz emlékként vagy jó példaként veszik elő a kutatók (Berger, 2006).

De lássuk a világ többi részét! A dicsőséges 20. század sajnos sok mindent az emberiségre zúdított. Természetesen tudjuk, hogy a 20. század technikai

fejlődésének nemcsak előnyei, hanem hátrányai is voltak, vannak. Az ipar világméretű fejlődése magával hozott egy csomó humanitárius problémát, háborút, természeti katasztrófát. A 20. század elejére Európában és a fejlettebb világrészekben kezdett visszaszorulni a nyomornegyedek száma és azoknak aránya, de a fejlődő világrészekben ez nem így volt. A legveszélyeztetettebb földrész a Földön a „Fekete Afrika”, ahol az ENSZ szerint a 21. század elején a nyomornegyedekben lakók 56% afrikai, Dél-Ázsiában kb. 30%, Óceániában 24%, és a többi Ázsiai részen is hasonló arányokkal találkozhatunk, azonban Latin-Amerika is sajnos érintett a mintegy 20%-os arányával. Jelenlegi becslések szerint a Föld népességének egymilliárd lakója nyomornegyedekben él, s az előrejelzések szerint a 21. század közepére ez elérheti a kétmilliárdot ([URL6](#)). Nem vitatható az a nem mellékes tény sem, hogy a mai magyarországi roma szegregátumok is ide sorolhatók, hiszen mintegy 300 településen találkozunk ezen jelenséggel, amelyet a Magyar Máltai Szeretetszolgálat vállalt fel, hogy ezeken változást érjen el a Felzárkózó települések program keretein belül (Romhányi, Solymári & Tihanyi, 2021).

A nyomornegyedek lakói nagy veszélyek közepette élik mindennapjaikat, a szegénység, a munkalehetőség hiánya, a hiányos infrastruktúra, a betegségek és járványok terjedése, a bűnözés jelenléte a nyomornegyedekben mind-mind rányomja bélyegét az ott élők mindennapjaira (Kofi, 2021; Günter & Harttgen, 2012). A mai afrikai nyomornegyedek leggyakoribb fertőző betegségei között ott találjuk a tífuszt, a kolerát, a tuberkulózist és az AIDS minden változatát, és ebben a legveszélyeztetettebbek az ott született gyermekek, akinek mintegy 40%-a még ötéves kora előtt meghal, nem éri meg az ifjú gyermekkort ([URL1](#)). A legfontosabb kiemelni, hogy ezekben a nyomornegyedekben hatalmas vízhiány van, súlyos a higiéniai ellátás hiánya, az alultápláltság és a nagyon szennyezett környezet, ha lehet egyáltalán környezetről beszélni ([URL2](#); Tibajiuka, 2007). A világ minden nyomornegyedében majdnem ugyanazokkal a problémákkal küzdenek, legyen az Mexikóban (Mexikóváros), Brazíliában (Sao Paulo), Indonéziában (Jakarta), Kínában (Sanhaj), Indiában (Mumbai), a Fülöp-Szigeteken (Manila) vagy Afrikában (Kairó, Casablanca, Lagos, Johannesburg, Nairobi, Kampala, Mombasa, Dar es-Salaam) stb. (Albuquerque & Guedes, 2021). Mindezek ellenére azt kell látnunk, hogy talán a legsúlyosabb körülmények mégis csak az afrikai nyomornegyedekben vannak (Madden, 2020), azonban még Afrikán belül is hatalmas különbségek észlelhetők ([URL7](#)). Jelen tanulmányunkban A szubszaharai Afrika államainak legsúlyosabb nyomornegyedeit vesszük górcső alá, pontosabban Uganda, Kenya és Tanzánia négy olyan városát, ahol a Magyar Máltai Szeretetszolgálat nemzetközi misz-sziójának keretein belül hatalmas értékű és méretű beavatkozást hajtott végre

négy jelentős település nyomornegyedeiben. Ezeknek a nyomornegyedeknek legjellegzetesebb problémái a gyors demográfiai növekedés, a munkalehetőség hiánya, a tiszta ivóvíz nélkülözése, a fertőzött környezet, és mindezek mellett a bűnözés magas szinten való megléte, a fertőzések terjedése és az alultápláltság, valamint a kiskorúak szexuális kizsákmányolása (Wado & Bangha, 2020). Az afrikai nyomornegyedek kialakulásának történetéhez hozzátartozik, hogy a kolonizációs és majd a dekolonizációs folyamatok hozzájárultak a gyorsan növekedő lakosság városokba való bevándorlásához, de az afrikai államok nagyvárosai nem voltak arra felkészülve, hogy a hatalmas vidéki tömegeknek lakhatási körülményeket teremtsenek. A városokba érkezett tömegek ott telepedtek le, ahol éppen lehetőségük volt, építeni abból építettek, amit éppen találtak, így sem a tulajdonjogi szempontok nem érvényesültek, de a város építésügyi szabályzata sem érvényesült, ha létezett ilyen egyáltalán (Klopp & Paller, 2019; Collord, Godfellow & Asanta, 2021). A hirtelen összetákolt viskók, a kis területen nagy számban letelepülő lakosság igyekezett zárt közösségeket létrehozni, amelynek szintén megvoltak a humanitárius racionalitásai, hiszen ahol kis területen többen összezsúfolva lakónegyedet hoznak létre, ott azok az emberek igyekeztek segíteni egymásnak, megvédeni egymást és ez így van mind a mai napig (Nagy-György, 2019). Az államok nemtörődömsége, urbanizációs politika koncepciójának hiánya, a korrupció és a gazdasági problémák, amelyeket globális összefüggésben is megvizsgálhatnánk, folyamatosan generálja a nyomornegyedek problémáit (Collord, Godfellow & Asanta, 2021). A volt gyarmattartó államok újragondolt Afrika-politikájuk középpontjába kerülhet a kontinens gazdag nyersanyag meglétének újraértékelése, az ott meglevő munkaerő kiaknázásának lehetősége nem kapitalista szemléletű mentén, hanem humanitárius eszmerendszereket kidolgozva, a helyben élő emberek jólétét is előtérbe helyezve. Nagyon fontos volna az ilyen irányba való elmozdulás, együttműködve a helyi államvezetőkkel és civil szervezetekkel. Civil szervezetek alatt nem feltétlenül helyben létrehozott szervezetekre gondolok, hanem az ENSZ különböző alszervezeteire vagy a világ minden tájáról itt segíteni akaró karitatív és közhasznú szervezetekre, NGO-kra. Ilyen jellegű szervezetek tömegével jelennek meg ezeken a településeken, lassan évtizedek óta, de a gyenge államakat megléte miatt a korrump helyi politikai rendszerek ellenállása nagyon megnehezíti és átláthatatlanná teszi a körülményeket (URL6; URL9). Az Európai Unió kialakított már egy Afrika jelenlét koncepciót, melyet tagállamain keresztül igyekeznek megvalósítani, azoknak gazdasági kompetenciái mértékéig (Besenyő, 2020). Az USA is kezdi felfedezni, hogy Afrika-politikájuk újrafelépítésének hiánya nagy versenyhátrányt jelent majd a globális térben, ezért anyagi hozzájárulása is növekedési pályára lépett, mindazok fényében, hogy

látja, Kína sem akar kimaradni a modern afrikai kontinens „újrakolonizációjából” (Kis, 2017; URL3; Shittu, Onuegbu, Aynmoro & Fayehun, 2020).

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat megjelenik Afrikában – Kik ők?

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat megalakulásának története a keletközép-európai rendszerváltozás pillanataiban kezdődik. Egy olyan évben alakul meg, amikor a leginkább szükség volt rá. A Szuverén Jeruzsálemi, Rodoszi és Máltai Szent János katonai és ispotályos rend nem egy mai eszme. Magyarországon több rövidített megnevezése forog a köznyelvben: Máltaiak, Johanniták, Jánoslovagok. A rend keletkezését nem tudták a kutatók sem pontosan leszögezni, de az alapok minden bizonnyal már talán az első keresztes hadjárat megindulása előtt lerakódni látszanak. Az 1070-es évek, de talán majd később 1113 vagy az 1120-as évek bírnak döntő bizonyossággal, hogy Jeruzsálemben megalakult egy testvériség, amely a kezdetekben csak ápolt és gondozott, nem katonai rend volt. Majd csak később, talán a Templomos Lovagrend mintájára ölti magára a katonai szerepet (Török & Legeza, 2009; Hunyadi, 2019; Romhányi, Solymári & Tihanyi, 2021). A rend már majdnem a kezdeti időszakában megjelenik hazánkban is, akárcsak egész Európában. Nagy szolgálatot tesznek az akkori Szentföldért küzdő keresztény hadaknak úgy a szegények, mint a betegek gondozásában, de a katonai szerepük is hatalmas volt ebben a korszakban. A Szentföld elvesztésével a rend nem szűnt meg, a 13. század végéig kitarított Ciprus szigetén, s miután a Templomos Lovagrend megszűnt, a rendbe olvadt templomosok vagyona és sok templomos tag is, egyre erősebbé tette. Ciprus után Rodosz szigetét szerezték meg, majd onnan a Máltai sziget lett a hazájuk majdnem a 18. század végéig. Málta szigetének elvesztése után végleg Róma lett a központjuk (Hunyadi, 2019). Ennek a rendnek szellemisége és tagjai hozzájárultak létrehozni a Magyar Máltai Szeretetszolgálatot 1989-ben, amely pontosan február 10-én kerül bejegyzésre. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy addig nem volt előzménye és egyszer csak megjelent a semmiből, hiszen – amint említettem – Magyarországon már a 12. század közepétől léteznek (Romhányi, Solymári & Tihanyi, 2021), csak a történelem során nem mindig túrték meg a jelenlétüket (Török & Legeza, 2009; Hunyadi, 2019; Romhányi, Solymári & Tihanyi, 2021).

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat tehát a Szuverén Máltai Lovagrend és ezen belül a Magyar Máltai Lovagok Szövetségének segélyszervezete, amely a közép-európai rendszerváltozások következtében, 1989-es megalakulásával a térség és egyben Magyarország egyik legnagyobb karitatív civil szervezete.

Nagyságát megkérdőjelezhetetlenül tükrözi országos kiterjedése, követve az ország közigazgatási racionalizációját, amely szerint rendelkezik egy országos központtal és hét régióval. Tevékenysége nemcsak az ország határain belülre korlátozódik, hanem mint a Máltai Lovagok Szövetségének szervezete, szinte az egész világon részt vesz és kifejti az alapító okiratában lefektetett karitatív, humanitárius és biztonsági feladatait, így tagja és aktív résztvevője a nemzetközi máltai szervezetnek. Tevékenysége lefedi az egész Kárpát-medencét, de részt vesz mindenhol a világban, ahol humanitárius és természeti katasztrófák keletkeznek, valamint az emberek életének biztonságát szolgáló minden szegmenseben jelen van. Jelenléte a világ szinte minden kontinensét érinti ezáltal Észak-Amerikában, az ott élő magyarokkal együttműködve hatalmas értékű egészségügyi eszközök beszerzését menedzseli, rendszerezi és juttatja el a világ azon részeire, ahol erre nagyon nagy szükség van. Dél-Amerika területén Venezuelában van a legnagyobb jelenlét, valamint az együttműködés a helyi szervezetekkel, főleg amióta a politikai helyzet jelentősen megromlott, és ezáltal a gazdaság működése is visszaesést generált, így az ott élő emberek létkérdése is komoly aggályok elé nézett. Európa számos országát kiemelhetném, de talán a legfontosabbak közé tartozik Ukrajna, Románia, Szerbia. Ezekben az országokban a szervezet tevékenysége már a megalakulása óta folyamatos, hiszen az ott jelentkezett humanitárius problémák azóta sem rendeződtek, sőt újabb és újabbak kerültek felszínre. A Közel-Keleten kiemelhető Libanon, Jordánia és Palesztina. Ezeknek az országoknak az utóbbi években súlyos menekültügyi, egészségügyi problémákkal kell szembenézniük, ezért a Magyar Máltai Szeretetszolgálat itt a lehető legnagyobb egészségügyi tevékenységét fejti ki. Ázsiába pedig Pakisztán és Thaiföld van a szervezet fókuszában, amely országokban a természeti katasztrófák által sújtott embertömegek megsegítését célozza meg, valamint a helyi migráció nehézségeiben való részvétele a legjelentősebb (URL10).

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat afrikai tevékenysége Kenyában, Ugandában és Tanzániában

A szervezet három országban kifejtett tevékenysége, humanitárius és műszaki feladatai, amelyek az ott élő nyomorgyeget lakóinak biztonságát hivatott helyreállítani és biztosítani, egyedülálló a 21. századi magyarság történetében. Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz megteremtette a lehetőségét annak, hogy a magyarországi civil szervezetek is magas szakmai pályázatokon indulhassanak el, hogy a partneri kapcsolatok nemzetközi egységeivel

egyre szélesebb együttműködést valósítsanak meg. Ez azzal az előnnyel is járt, hogy lényegében a Kárpát-medencében ismert és tevékenykedő civil szervezet nemzetközileg és szakmailag elismert szakterületre evezhetett, így került a fókuszába a 2010 utáni években a szubszaharai Afrika államainak három olyan tagállama, amelyek döntő jelentőségű terepet biztosítottak és biztosítanak mind a mai napig, hogy az alapító okiratában megfogalmazott céljait és küldetését teljesíteni tudja. A nemzetközi szervezetek szerint jelenleg majdnem egymilliárd afrikai ember él nyomornegyedekben vagy nagyon elszegényedett városrészekben, s ha ez így folytatódik, akkor 2050-re ez akár meg is kétszereződhet. Ebben a térségben az emberiség minden problémájával találkozunk, mint a malária, tífusz, vérhas és kolera, de ezek mellett már a modern betegségek is felütöttek a fejüket, mint az AIDS, asztma ([URL9](#)).

Kenya

Az ország államformáját tekintve köztársaság, 1963-ban vívta ki függetlenségét az Egyesült Királyságtól. Az Indiai-óceán partján fekvő államként fontos gazdasági tényezője a térségnek. Fővárosa Nairobi, amelyben megtalálható a régió egyik legnagyobb nyomornegyede, Kibera. Az ország tagja az ENSZ-nek, az Afrikai Uniónak és a Nemzetközi Valutaalpnak, fizetőeszköze a kenyai shilling és az elmúlt időszakban talán a térség legdinamikusabban fejlődő országa. Jelenleg mintegy 54 millióan lakják a többségében keresztény vallású országot, hivatalosan beszélt nyelvek pedig a szuahéli és az angol. A szegénység nagyon kiterjedt formában van jelen hatalmas társadalmi egyenlőtlenségekkel együtt, amelyet fokoz a folyamatos globális klímaváltozás nem várt hatása. A városokba beköltözött vidéki lakosság nagy része nyomornegyedekben lakik, ahol semmilyen feltétele nincs meg az egészséges és az emberi méltóságnak megfelelő életmódnak. A legalapvetőbb hiányosságok a következők: nincs tiszta ivóvíz biztosító vízvezető rendszer, nincs a szennyvizet elvezető csatornarendszer, de nincsen elektromos áram és nincs közegészségügyi intézményhálózat sem. Ennek következtében a legalapvetőbb emberi szükséglet, mint a tiszta ivóvíz, hiányzik. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat ma már legalább négy programot indított el Kenyában, melyekből kettőt már lezártnak tekint, kettő pedig mind a mai napig zajlik. Ezek sorrendben a következők:

- 1) Szanitációs Központ létesítése Kibera Nyomortelepen – Nairobi.
- 2) Szanitációs Központ létesítése Bangladesh nyomortelepen – Mombasa.
- 3) Hatásvizsgálat vízügyi és higiénés projekthez Afrikában.
- 4) Kenya reprezentációs program Kibera nyomortelepekről.

A Nairobi Kiberai nyomornegyed Kambi Muru negyedében lezajló program 2011 és 2012 között zajlott, amelynek legnagyobb pénzügyi támogatója a magyar Fővárosi Vízművek, partner szervezetei pedig Maji Na Ufanisi (Water and Development) Kenya nem kormányzati szervezete, valamint a városi tanács szervezete. A program kivitelezési költsége elérte a tízmillió forintot. A kivitelezésnek alapos indoka volt: a közel egymillió lakost számláló nyomornegyedben nincs tisztálkodási lehetőség, nincsenek mellékhelyiségek, nincs csatorna, amely a biológiai hulladékot elvezetné, az emberek földbe ástott gödröket használnak erre a célra, amelyeket néhány pala vesz csak körül, s amikor egy nagyobb esőzés érkezik, kimossa a gödrökből az ürüléket és széthordja a területen, ezzel magas fertőzési veszélyt okozva. De itt honosodott meg a repülő vécé fogalma is (flying toilet), ami azt jelenti, hogy a megtelt zacskót szétdobálják. A szűk utcákban ugyan láthatók vezetékek, amelyek lopott vizet szállítanak tovább a városi vízrendszerből, de ezek lyukas, széttöredezett vezetékek, amelyekben a víz már fertőzötten jut célba, s amely magas áron vásárolható meg. Mindezeknek köszönhetően az itt megszületett gyermekek 40%-a még ötéves kora előtt meghal. Ezért kellett létrehozni egy olyan szanitációs központot, amely segítségével a legveszélyeztetettebbeket – a gyermekeket, a nőket és az időseket – tudjuk megvédeni a fertőzésektől. Ez a szanitációs központ tiszta ivóvizet szolgáltat úgy, hogy hivatalosan rácsatlakozik a város vízrendszerére, onnan feltöltik a több ezer literes tartályokat, majd azt jelképes összegért megvásárolhatják a nyomortelepen lakók. A bevételt pedig arra használják, hogy a kialakított létesítményt fenntartsák, az ott dolgozókat pedig foglalkoztatás formájában fizetik. A létesítmény nemcsak tiszta ivóvizet szolgáltat, hanem esővízgyűjtő tartályokat is létesítettek, mely vizet felhasználhatják a szintén itt kialakított WC-rendszerekben. De ugyancsak kialakításra kerültek zuhanyzók is, melyek szintén nagy szolgáltatást tesznek az itt dolgozóknak, hiszen tisztán, ápoltan könnyebb munkát találniuk. Megemlíthető még, hogy mindezen fejlesztések mellett az elvezető csatornarendszer is kialakításra került ([URL10](#)).

A szeretetszolgálat következő hasonló beruházása úgyszintén Kenya egyik városában valósulhatott meg Mombasaban, a Bangladesh nevű nyomornegyedben. Ez a projekt 2012 és 2013 között valósulhatott meg Magyarország Külügyminisztériuma és magán adományozók támogatásával, melynek összege mintegy 15 millió forint volt. Ennek a projektnek a partnerszervezetei Maji Na Ufanisi (Water and Development) helyi civil szervezet és a városi tanács vízügyi szervezete. Ez esetben is egy komplex higiénés központot létesített a szeretetszolgálat, melynek ugyanolyan megoldási követelménye volt, mint Kibera esetében, hiszen a probléma hasonló itt is: ugyanúgy hiányzik a hivatalos vízvezeték-rendszer, hiányzik a csatornarendszer és nem megoldott a biológiai hulladék

elszállítása a területről, mely súlyos fertőzési gócpontok kialakulásáért felelős. A víztisztító rendszerek így a telepen élő több ezer embernek jelent megoldást, víz és higiénia nélkül a kisgyermek, a nők és az idősebb emberek vannak a legnagyobb veszélyben. A szeretetszolgálat beszámolója szerint tehát ebben a nyomornegyedben is létrehoztak egy legális tisztavíz-rendszert, toalettet, zuhanyzót, esővízgyűjtő tartályt építettek ki a modern technológia felhasználásával. A központ működtetésével itt is a WASH lett megbízva, a bevételét pedig az itt dolgozók bérére, valamint a higiénés központ fenntartására, karbantartására használják fel (Romhányi, Solymári & Tihanyi, 2021; [URL10](#); [URL11](#)).

A *Hatásvizsgálat vízügyi és higiénés projekt Afrikában* című program csak 2020-ban indult el, a tervek szerint 2021-ben zárult volna, de a pandémia sajnos ezt is lassította, akadályozta. A projektet a szeretetszolgálat saját forrásból finanszírozza és mintegy hárommillió forintra tervezték. Partnereik ez esetben a Natural Capital Trust és a Nairobi egyetem. A program célja a már kialakított központok hatása a nyomornegyedben élők életére, valamint a tapasztalatok összegyűjtése újabb hasonló szanitációs központok alapjainak lerakására. A program szándéka, hogy a helyi szakemberek és kutatók munkáját segítse, hogy a tudás birtokában lehetőleg már a helyi civilek is helyzetbe hozzák saját forrásait, a külső források igénybevételével.

A *Kenyai reprezentációs program Kibera nyomornegyedéről* nevű projekt 2021-ben indult el és a tervek szerint 2023-ig tartana, természetesen, ha a világjárvány ezt nem akadályozza. Ennek a programnak a megvalósítását már a Hungary Helps ügynöksége finanszírozza és mintegy 30 milliót szánnak rá. Partnerkapcsolata természetesen itt is a Natural Capital Trust, hiszen ezekben csak úgy lehet bármilyen programot is lebonyolítani, ha helyi szervezetet is bevonnak. Ez a program nagyban eltér az előzőktől, hiszen itt már egy nagyon sajátos jelenség kutatását, segítségét tűzte ki célul a szeretetszolgálat. Tudni kell ugyanis, hogy a nyomornegyedek utánpótlását az országok vidéki lakossága adja, akik megélhetési gondokkal küzdenek, ezért vándorolnak be a nagyobb városok azon részeibe, amelyekben a legszegényebb rétegek élnek, mert ők is nagyon szegények, nem tudnának máshol bérelni vagy venni maguknak elfogadható ingatlant. A nyomornegyedet ugródeszkának szánják, abban reménykedve, hogy majd, ha lesz pénzük, akkor tovább állnak, de ez sajnos nagyon keveseknek sikerül. Tehát ez a program a rurális közegből az urbánus közegbe költözők életét vizsgálja és követi. A program szándéka szerint kiválasztottak 50 olyan családot, aki vidékről költöztek be a városba, és az a céljuk, hogy visszaköltözzenek vidéki lakhelyükre. Tehát végig kísérik az 50 családot, hogy a visszaköltözés pillanatában már felkészülten érkezzenek vissza vidéki lakhelyükre, hogy biztosítani tudják megélhetésüket. Így egy olyan tudás birtokában érkezzenek meg, hogy

ne csak a maguk családja számára, de a közösségüknek is megtartó és hasznos tagja legyen. Ezáltal talán elérhetővé válik az, hogy a rurális-urbánus migráció csökkenjen, ha lehet megálljon, sőt, és ez már egy nagyon távoli álom, de megforduljon a tendencia, azaz a városi nyomornegyed lakói lehetőséget lássanak újra a vidéki életben, akár a hagyományaikat is megtartva ([URL10](#); [URL11](#)).

Uganda

Nagyon érdekesen alakult az ország története. Mindenekelőtt fontos megjegyezni, hogy Afrikán belül nagyon előnyös helyzete van, hiszen rengeteg patak és folyó ékesíti területét, de bővelkedik tavakban és szavannák sokaságával is találkozhatunk. Ebben az országban egy évszázadokig tartó királyság volt, melyet a 19. század végén az angol gyarmatosítók szüntettek meg, létrehozva az Ugandai Protektorátust Kampala központtal, mely 1962-ig állt fenn. Dekolonizációs korszaka utáni időszaka sem alakult szerencsésen, mert a véres diktátorok egymást váltották, de nem maradtak ki a katonai puccsok sem, valamint a polgárháborúk sem kerülték el területét. Nagyban rányomták az országra bélyegüket a szomszédos országok konfliktusai is, mert ennek következtében milliós számban érkeztek ide menekültek, ezzel magas munkanélküliséget generálva. Gazdasága ma már kezd lábadozni, lassan sikerül mérsékelni a szegénységet, de még nagyon hosszú út áll az ország előtt. A Kampala Kironde Zóne nyomornegyede közel sem akkora, mint a Nairobi Kibera, de ennek nagysága sem elhanyagolható, hiszen becslések szerint itt is több százezer lakó lehet, aki hasonló viskókban, egyszobás, hulladékokból gyorsan összetákolt barakkokban éli életét, sok esetben akár tíztagú családok is. Itt sincsenek kiépítve a legális vízvezetékek, nincs csatorna, és ami még fontosabb, itt sincs közegészségügyi rendszer, a városban pedig csak nagyon drágán juthatnak egészségügyi ellátáshoz, és ezt a nyomornegyed lakói nem tudják megfizetni.

A szeretetszolgálat programja itt 2013-ban indult el és 2014-ben be is fejeződött, a program támogatója a Magyar Külügyminisztérium volt, és mintegy 15 millió forintba került a kivitelezés. Helyi partnereik itt a SSWARS (Sustainable Sanitation and Water Renewal System) és az UWASNET (Uganda water and Sanitation NGO Network) helyi civil szervezetek. Mivel a probléma azonos a kenyai nyomornegyedek problémájával, a szeretetszolgálat itt is majdnem ugyanazt a komplex higiénés fejlesztést tűzte ki céljául, mint Kiberában. Ennek is az volt a célja, hogy lehetőleg több ezer embernek megoldja a tiszta ivóvíz ellátását, vízöblítéses vécék kialakítását, szennyvízelvezető csatornát építsen ki, a biológiai hulladék elvezetésével a fertőzések csökkenése jöhessen létre, az esővízgyűjtő tartályok kialakításával pedig növeljék a rendszer hatékonyságát.

Itt még létrehoztak egy anaerob lebontású, biogáz nyerő egységet, így a kémiai folyamat következtében keletkezett gázt a lakók világításra és fűtésre használhatják fel. Ezzel az ökológiai lépéssel a környezetszennyezés egy nagyon fontos mozzanata szűnt meg, így nemcsak a lakók közegészségügyi állapota javult, hanem a környezeti terheltség is csökkent ([URL10](#); [URL12](#)).

Tanzánia

Ez az ország már eltér az előző két országtól. Bár kolonizációs története hasonló, hiszen itt is az angolok voltak a gyarmatosítók, a különbség inkább abban van, hogy itt nem találkozunk olyan nyomornegyedekkel, mint az előző két ország nagyvárosaiban. Itt is van szegénység, de itt inkább szegény utcák, kis részek észlelhetők, az infrastruktúra hiányos, nem megfelelő a közintézményekben. Lakosságát tekintve ez a legnagyobb, de területe is sokkal nagyobb, s 58 milliós lakosságából mintegy 13 millióan élnek itt is mélyszegénységben, ami nem számít kevésnek vagy elhanyagolhatónak. A szeretetszolgálat itt egyik part menti nagyvárosában, Dar-es Salaam egyik iskolájában indította el programját 2014-ben, melyet itt is a Magyar Külügyminisztérium támogatott 15 millió forinttal, partnerei ebben az esetben a SAWA, Tawasa.net és a városi tanács. A program egy 1200 gyermek által látogatott általános iskolában zajlott, ahol felújították az iskola teljes vízvezetékét, új vécéket hoztak létre, külön a fiúk és külön a lányok részére. Esővízgyűjtő rendszer kialakítása is segíti az intézmény hatékonyabb működését ([URL12](#); [URL13](#)).

Afrika kilátásai – van remény? Következtetések

Afrika fiatal népességének jövőképe és a múlt gondjainak leküzdése nemcsak Afrika feladata (Fodor, 2008). Tulajdonképpen földünk azon részéről van szó, amely az emberiség bölcsője, a kultúrák ezrei sorakoznak előttünk, a nyelvek százait rejti és nem beszélve azon kincsekről, amelyek földrajzi adottságai miatt egyediek, egyedülállóak, sehol a földkerekségen nincs hasonló. A kontinensnek a 19. századig volt egy sajátos fejlődése, melyet a modern iparosodás kikerült, mely nem vált volna hátrányára, hanem inkább előnyére, de az imperialista nyugati világ mohó magatartása nagyon rossz irányba térítette el a földrészt. Ennek tudatában, azon világrészeknek, amelyek gyakorlatilag teljesen kizsákmányolták a népcsoportokat, felelősséget kellene érezniük a földrésztért, nem elfeledni, magukra hagyni vagy még inkább kihasználni ezeket az országokat, hanem programokkal, koncepciózusan segíteni a fejlődés útján, úgy, hogy a legmagasabb

környezetvédelmi szempontok is érvényesülhessenek. Napjainkban az egész világ, az USA, Kína, India, de nagyon sok európai állam is újragondolja Afrika-politikáját, de nem teljesen önzetlenül, az ott élők szempontjait szem előtt tartva, hanem pragmatikus szemlélet mentén kívánják kialakítani programjait. Afrika gazdag ásványi kincsekben, több állama tagja az OPEC-nek, sorra alakulnak környezettudatos ipari létesítmények, nagyon sok magas színvonalú kutatóközpont alakul számos afrikai megapoliszban, de a fejlett világnak tudomásul kell vennie, itt már nem csak az ő érdekei érvényesülhetnek.

Felhasznált irodalom

- Alaazi, D. A. & Aganah, G. A. M. (2019). Understanding the slum-health conundrum in Sub-Saharan Africa: a proposal for rights-based approach to health promotion in slums. *PubMed*, 27(3), 65–72. <https://doi.org/10.1177/1757975919856273>
- Albuquerque, N. & Guedes, M. C. (2021). Cities without slums and the right to the city: slums in Sub-Saharan Africa. *Renewable Energy and Environmental Sustainability*, 6(4), 1–14. <https://doi.org/10.1051/rees/2021022>
- Besenyő J. (2019). *Magyar katonai és rendőri műveletek az afrikai kontinensen 1989-2019*. Óbudai Egyetem.
- Berger, T. (2006). *Slum Areas and Insecure Tenure*. In *Urban Sub-Saharan Africa – A Conceptual Review of African Best Practices*. Institute of Housing and Urban Research.
- Besenyő J. (2020). Participation of V4 countries in African peacekeeping missions. *Security and Defence Quarterly*, 29(2), 7–19. <https://doi.org/10.35467/sdq/120053>
- Búr G. (2005). Miért szegény Afrika? *A hét*, 3(35), 1–9.
- Búr G. (2006). Afrika a 20. század II. felében. In Németh I. (Szerk.), *20. századi Egyetemes Történet* (pp. 176–190). Osiris kiadó.
- Búr G. (2005). A 21. század Afrika évszázada? *Külügyi Szemle*, 4(1-2), 3–11.
- Collord, M., Goodfellow, T., Asante, L. A. (2021). *Uneven development, politics and governance in urban Africa: An analytical Literature review*. Wp. (2). <https://doi.org/10.2139/ssrn.3959727>
- Czirják R. (2015). Urbanizációs válság? Nyomornegyed probléma London és Nairobi példáján. *Afrikai Tanulmányok folyóirat*, 9(3-4), 11–38.
- Czirják R. (2018). A nyomornegyedekben rejlő lehetőségek. *Parola*, 27(3), 8–11.
- Ferenczy E. & Maróti E. (1998). *Az ókori Roma története*. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Fernandez-Armesto F. (2001a). *Az Afrika története. Fekete birodalmak*. Atheneum 200 Kft.
- Fernandez-Armesto F. (2001b). *Az újkor története*. Atheneum 2000-Pannonica.
- Fernandez-Armesto F. (2001c). *A jelenkor története*. Atheneum 2000- Pannonica.
- Fodor E. (2008). Az európai-afrikai fejlesztési együttműködés helye a kibontakozó globális partnerségben. *Külügyi Szemle*, 7(4), 42–56.

- Glied V. (2009). Globális vízproblémák. *Pubikon*, 14(1), 7–18.
- Glied V. (2019). Vízproblémák a 21. században. *Ellensúly*, 1, 85–97.
- Günter, I. & Harttgen, K. (2012). Deadly Cities? Spatial Inequalities in Mortality in Sub-Saharan Africa. *Population and Development Review*, 38(3), 469–486. <https://www.jstor.org/stable/41857401>
- Gyuris F. & Szabó P. (2020). *Afrika: Fiatal népesség, régi problémák*. <http://www.geopolitika.hu/hu/hatter/afrika/>
- Hunyadi Zs. (2019). Szent János Ispótyalos testvérei. A johanniták Magyarországon a 12. század közepétől a konstanzi zsinatig. *Máltai Tanulmányok*, 1(1-4), 11–124.
- Kis K. (2017). Integrációs tendenciák az Afrikai kontinensen az Egyesült Államokkal folytatott kereskedelem tükrében. *Nemzet és Biztonság*, 10(5), 111–133.
- Klopp, J. M. & Paller, J. W. (2019). *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.985>
- Kofi, A. A. (2021). Slum decay in Sub-Saharan Africa. *Environmental Epidemiology*, 5(3), e158. <https://doi.org/10.1097/EE9.000000000000158>
- Madden, P. (2020). *Figures of the week: Service delivery in African's urban areas*. Africa in Focus.
- Nagy-György B. (2019). *Afrika legnagyobb nyomornegyedében jártunk, Kibera 1*. Glamour.
- Normann D. (2002). *Európa Története*. Osiris Kiadó.
- Polányi P. (1973). *Az ókori világ története*. Tankönyvkiadó.
- Romhányi T., Solymári D. & Tihanyi G. (2021). *Szolgáló Szeretet. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Története*. Magyar Máltai Szeretetszolgálat.
- Shittu, L. I., Onuegbu, C. M., Ayinmoru, A. D. & Fayehun, O. A. (2020). *Social Exclusion and Survival Strategies among Slum Dwellers in Ibadan*. Nigeri.
- Solymári D. (2012). A nyomor ezer arca: Elfeledett milliók Kelet–Afrikában. *Új Ember*, 69(15), 8–18.
- Solymári D. (2020). *A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Humanitárius és Fejlesztő munkája a menekülteket kibocsátó Afrika és Közel-Keleti országokban (Áttekintő bemutatás)*. Máltai Tanulmányok.
- Solymári D. & Janet M. (2020). Nem kormányzati szervek Kenyában: Civil Mozgalmak áttekintése 1991-től napjainkig. *Afrikai Tanulmányok Folyóirat*, 14(1-2), 69–83. <https://doi.org/10.15170/AT.2020.14.1-2.4>
- Treszkai Á. (2021). *Az afrikai vízkonfliktusok biztonsági hatásai Európára és Magyarországra*. NKEHDI.
- Tibaijuka, A. K. (2007). *Afrika on the Move, an urban crisis in the making. A submission to the comission for Africa*. Twenty First Session of the Governing Council. Nairobi.
- Török J. & Legeza L. (2009). *Máltaiak (Szerzetesrendek a Kárpát- Medencében)*. Mikes Kiadó.
- Wado, Y. D. & Bangha, M. (2020). Nature of, and responses to key sexual and reproductive health challenges for adolescents in urban slums in Sub-Saharan Africa:a scoping review. *Re-productice Health*, 17(1), 149. <https://doi.org/10.1186/s12978-020-00998-5>

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *A magyar Máltai Szeretetszolgálat kezdeményezései a fejlődő világban a Fenntartható Fejlesztési Célokkal összhangban.* http://ffcelok.hu/wp-content/uploads/2018/05/M%C3%A1ltai_Szeretetszolg%C3%A1lat_kezdem%C3%A9nyez%C3%A9sei_a_fejld%C5%91d%C5%91vil%C3%A1gban.pdf

URL2: *Slums, climate change and human health in Sub-Saharan Africa.*

<https://www.scielosp.org/article/bwho/2009.v87n12/886-886A/en/>

URL3: *Slums as expressions of social exclusion: Explaining the prevalence of slums in Africa countries.*

<https://knowledge.uclga.org/Slums-as-Expressions-of-Social-Exclusion-Explaining-the-Prevalence-of-Slums-in.html?lang=fr>

URL4: *Malteser International Annual Report.* https://www.malteser-international.org/fileadmin/dam/oeffentlich/malteser-international.de/Publikationen/Jahresbericht/001_Annual_Report_09_en.pdf

URL5: *Malteser International Annual Report.* https://orderofmaltarelief.org/wp-content/uploads/2020/03/0637_0045_AnnualReport_2018_USA_300dpi.pdf

URL6: *Strategy for Water, Sanitation and Hygiene.* <https://www.unicef.org/media/91266/file/UNICEF-Strategy-for-WASH-2016-2030.pdf>

URL7: *Global Annual Results Report 2020: Every child lives in a safe and clean environment.* <https://www.unicef.org/reports/global-annual-results-2020>

URL8: *UN-HABITAT's Global Reports on Human Settlements.* <https://mirror.unhabitat.org/categories.asp?catid=555>

URL9: *UN-HABITAT.* <https://unhabitat.org/annual-report-2019>

URL10: *Hol Dolgozunk.* <https://nemzetkozi.maltai.hu/>

URL11: *Hol Dolgozunk Afrika/ Kenya, Uganda, Tanzánia.* <https://nemzetkozi.maltai.hu/hol-dolgozunk/afrika/kenya/>

URL12: *Hol Dolgozunk Afrika/ Kenya, Uganda, Tanzánia.* <https://nemzetkozi.maltai.hu/hol-dolgozunk/afrika/tanzania/>

URL13: *Hol Dolgozunk Afrika/ Kenya, Uganda, Tanzánia.* <https://nemzetkozi.maltai.hu/hol-dolgozunk/afrika/uganda/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Juhász P. G. & Tampu S. (2023). Tiszta vizet Kelet-Afrika nyomornegyedeibe! A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Afrikai missziója. *Belügyi Szemle*, 71(3), 407–428. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.3.4>